ամեն տեսակ հիմնարկութեան, պարտաւոր է մի վկայաթղթի հետ սեփականութեան իրաւունքի մասին տալ տանտիրոջը կամ կառավարչին սպիտակ թերթիկների վրա այդ թերթիկների մէջ պահանջած բոլոր տեղեկութիւնները:

Այդ տեղեկութիւնները հասցէի թերթիկների մէջ գրելուց յետոյ տան տէրերը առաջ քան թէ նրանց ուղարկեն պօլիցիական բաժինը, պարտաւոր են բոլորը արձանագրել տնային մատեանի մէջ:

§ 11. Երբ մի հիմնարկութիւն տեղափոխվում է մի տանից միւս տուն մի և նոյն պօլիցիական բաժնի սահմաններում, պէտք է ձեռնարկվել նոյն կանոններով, որոնք սահմանված են մասնաւոր անձանց տեղափոխման համար:

§ 12. Երբ մի հիմնարկութիւն տեղափոխվում է քաղաքի մի բաժնից մի այլ բաժին, պէտք է ձեռնարկվել նոյն կանոններով, որոնք սահմանված են այդ դէպքում մասնաւոր անձանց համար:

§ 13. Եթէ հիմնարկութեան տեղափոխութիւնը չը կայացաւ, այդ դէպքում պէտք է նոյնպէս վարվել, ինչպէս և մասնաւոր անձանց հետ:

§ 14. Թերթիկներ հիմնարկութիւնների մասին ներկայացնվում են պօլիցիային բացի նրանցից, որոնք տրվում են այն անձանց մասին, որոնք ծառայում են այդ հիմնարկութեան մէջ Թիֆլիսում, կամ երբ վերջինները հիմնարկութեան հետ տեղափոխվում են մի տանից միւս տուն:

§ 15. Երբ հիմնարկութիւնը մի տիրոջից միւսին է անցնում, պէտք է յայտնել տան տիրոջը կամ տան կառավարչին, որտեղ գտնվում է այդ հիմնարկութիւնը, իսկ տան տէրը այդ բանը պէտք է յայտնէ տեղական պօլիցիական բաժնին բացատրելով թէ հիմնարկութիւնը ում ձեռքից ում ձեռքը անցաւ, ներկայացնելով անհրաժեշտ դօկումենտները նոր տիրոջ սեփականութեան իրաւունքի մասին:

§ 16. Եթէ հիմնարկութեան տէրը մեռնի և կայքը անցնի ժառանգներին, որոնց ազգանունները զանազան են, նրանցից իւրաքանչիւրի մասին պէտք է երկու թերթ ներկայացնել և իւրաքանչիւրի մէջ նշանակել թէ կայքի տեսակը և թէ այն, որ այդ կայքը մի քանիսի սեփականութիւն է:

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Դեկտեմբերի 5-ին

Յանձնեցի պարոն Մնացական Առաքելեանցին մէկ հարիւր րուբլի, որ հասուցանէ ձեր խմբագրութեանը, և որ խնդրեմ ուղարկէք հայոց հարց պաշտպանող մէկ օրգանին: Խնդրեմ տպէք ձեր պատուական լրագրի մէկ անկիւնում բաժանորդագին վճարողների ազգանունները, որոնք են. Յակովբ Խաչատրեան 8 րուբլի, Ալէքսանդր Գուլեանց 4 ր., Ավանէս Պետրոսեանց 4 ր., Գէորգ Օվանէսեանց 3 ր., Ավանէս Ջաքարեանց 2 ր., Նիկօլայ Դօնղարով 1 ր. 50 կ., Ավանէս Բաղիրեանց 4 ր., Նիկօլայ Բուրջալեանց 3 ր., Հաջի Խալամ Ջէնալով 2 ր., Մաքսիմ Լվօվ 3 ր. Յովսէփ Աղամալեանց 1 ր., Սարգիս Շախնազարեանց 2 ր., Ելէնայ Վէյբէրտ 1 ր., Կօնստանտին Կօնստանտինօվ 1 ր., Ալէքսանդր Տէր Մկրտիչեանց 4 ր., Իվան Օրէխօվ 1 ր., Մէշատի Ղարայ 1., Հայրապետ Պարոնեանց 2 ր., Պետր Մէդվէդէվ 1 ր., Արասկուլի Յուսէնօվ 1 ր., Գասպար Տէր Մարգարեանց 2 ր., Համբարձում Դանիէլեանց 1 ր., Նարին Դօնղարեանց 1 ր., Յովսէփ Սարգիսեան 1 ր., Սաղաթէլ Սէրգէյեանց 1 ր., Մանուչար Ավագեանց 1 ր., Եգոր Օգանէսօվ 1 ր., Մնացական Առաքելեանց 3 ր., Մինաս Ստեփանեանց 2 ր. 60 կ., Աւագ Թումայեանց 1 ր., Մամիկոն Հայրապետեանց 2 ր., Կոստանդ Ղարադեօզով 1 ր. 80 կ., Լևոն Տէր Յակովբեանց 1 ր., Գրիգոր Շակետմեանց 1 ր., Ներսէս Քոչանեանց 1 ր., Մարգարա Շախնազարեանց 1 ր., Նարամիշ Նարամիշեանց 1 ր., Եգոր Ավէտիչ Գրիգորօվ 1 ր., Աբէլ Ապրեսեանց 4 ր. 70 կ., Կարապետ Արզումով 1 ր., Իվան Վարդիգուլեանց 2 ր., Աւետիս Հախումեանց 1 ր., Խաչայէլ Բէգլարեանց 1 ր., Եղիշէ Նաքաթեանց 1 ր., Աւետիս Մնացականեանց 1 ր., Սարգիս Միկիտեանց 1 ր., Աբրահամ Մէլիք-Աբրահամեանց 3 ր., Իսահակ Միրզաջեանց 1 ր., Արշակ Նարամիշեանց 1 ր., Սողոմոն Տէր Ստեփանեանց 2 ր., Սամուէլ Օհաննէսեանց 1 ր., Կարապետ Կարաբեանց 3 ր., Անյայտ ոմն 2 ր. 40 կ.: Ընդամենը 100 րուբլի:

Յակովբ Խաչատուրեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ստացանք ԲԱԳՈՒԻՑ 60 րուբլ պ. Քիւրքճեանի երեք հատ ժողովածուների համար, հետևեալ անձինքներից. Յովհաննէս Վարձիգուլեանցից 20 ր., Մամիկոն Հայրապետեանցից 20 ր., և Յակոբ Խաչատրեանից 20 ր.: Այդ փողերը և ճանապարհի ծախսը 1 ր. 50 կ. երեք ժողովածուի համար, յանձնեցինք արդէն պ. Քիւրքճեանին:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ պ. Սամուէլ Ցարագզարեանցից ստացանք «Մշակի» բաժանորդագին ոչ թէ 10 րուբլ, այլ 11 րուբլ: Պարոնը խնդրում է որ պահենք աւելորդ 1 րուբլը և եթէ ուրիշներն էլ կը սկսեն ուղարկել աւելորդ մի մի րուբլ, հէնց որ այդ փողերից կը կազմվի մի լրագրի բաժանորդագին, այսինքն 10 րուբլ, նուիրենք «Մշակի» մի համարը մեր կամքին համեմատ մի դպրոցին կամ ընթերցարանին, կամ ուսանողներին:

—

Վիէննայի «Journal d'Orient» թերթը տպել է իր № 52 մէջ մեր առաջնորդող յօդուածը «Դարձեալ մի ապացոյց» վերնագրով: Յօդուածը տրպված է «Encore une preuve» վերնագրով և շատ լաւ է թարգմանված:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ ստացանք 100 րուբլ որ նուիրողները խնդրում են մեզ յատկացնել մեր կամքին համեմատ այս կամ այն եւրօպական լրագրին որ պաշտպան է հանդիսանում հայոց գործին: Նուիրողների ցուցակը տպում ենք ներկայ համարում:

—

Ստացանք բաժանորդագներ «Ժուրնալ դ'Օրիանի» համար պ. Յովսէփ Իզմիրեանցից, Ս. Պետերբուրգից 20 րուբլ և պ. Տէր-Վարդանեանցից Կիշնեվից 8 րուբլ: Առաջվայ 559 րուբլ գումարի հետ կանի 587 րուբլ:

—

Ստացանք 10 րուբլ «Մշակի» բաժանորդագին պ. Մարտիրոս Տէր-Ստեփանեանից, Բագուից: Պարոնը որ ինքն էլ գրվում է «Մշակի» մի օրինակին, այդ երկրորդ օրինակը խնդրում է, մեզ ուղարկել համեմատ մեր հայեցողութեան Թիւրքաց Հայաստանի ազգային մի հիմնարկութեան, որպէս իրանից նուէր: Մենք կուղարկենք այդ օրինակը Վանի Կենտրօնական վարժարանին:

—

Պ. Յովսէփ Իզմիրեանց Ս. Պետերբուրգից, գրվել է ինքն «Մշակին» բացի տրանից վճարել է մեզ 10 րուբլ «Մշակի» մի օրինակի համար, որ իր կողմից նուիրում է Ս. Պետերբուրգի համալսարանի հայ ուսանողներին:

—

«Русскій Курьеръ» հաղորդում է թէ գերմանական կառավարութիւնը շուտով կը յանձնի ռուսաց կառավարութեանը մի ֆրանսիացու, Գօլէնդէր ազգանունով, որ կալանաւորված է Բերլինում և որ մասնակից է եղել մարտի 1-ի եղեռնագործութեանը:

—

«Порядокъ» լրագիրը հաղորդում է որ գլխաւորութիւն կայ ոչնչացնել Ս. Պետերբուրգում հասցէների գրասենեակը:

—

«Кавказъ» լրագիրը իր № 283 մէջ տպեց գրնդապետ Յակոբ Լազարեվի (հանգուցեալ գեներալի եղբայր) մի շատ հետաքրքիր յօդուած որ մանրամասն նկարագրում է թէ ինչպէս Թիւրքաց հայերը հարստահարվում են քրդերից և Թիւրք պաշտօնեաներից: Յօդուածագիրը անհրաժեշտ է համարում Թիւրքաց Հայաստանի համար ինքնավարութիւնը: Նա պատմական կերպով ցոյց է տալիս որ Հայաստանի ինքնավարութեան միտքը յղացել էր արդէն ռուսաց կառավարութեան մէջ դեռ ևս Պետրոս Մեծի օրով: Նոյն գաղափարը վերածնվել է Անմոռանալի կայսեր Ալէքսանդր Երկրորդի ժամանակ և Ռուսաստանին է վիճակված, դարձեալ, իրագործել այդ միտքը:

—

Ռուս լրագիրները հաղորդում են որ նոր տա-

բարձրութիւնից իջաւ ամուսնու ասուինի վրա: Նա անկեղծութեամբ բռնեց տիկնոջ ձեռքից, և նստացնելով իր մօտ, ասաց.

—Զուբէյիդա, դու այնքան խելացի ես, քո մէջ այնքան հարուստ հոգեկան գանձեր կան, որ չէ կարելի քեզ չը սիրել: Դու այն կենդանի աղբիւրն ես, որ բղխում է Սահարայի ընդարձակ անապատի օասիսի մէջ, և դէպի որը խորին փափագով վազում է յոգնած, նուաղած ուղևորը իր ծարաւը յագեցնելու համար: Դու այն բարերար արմաւենին ես, որ յագեցնում է Նամենի աւազուտներում թափառող, սովատանջ ճանապարհորդի քաղցը: Ես այդ անբախտներից մէկն եմ, Զուբէյիդա: Ճակատագիրը հալածում է ինձ: Ես վազեցի քեզ մօտ փոքր ինչ կազդուրվելու, փոքր ինչ փարատելու իմ սրտի ցաւերը: Ես վազեցի քեզ մօտ ապաստան գտնելու...

Տիկինը բոլորովին ապշած էր մնացել: Նա իր ականջներին չէր հաւատում, որ այդ խօսքերը արտասանում է այն խիստ, դուռզ, վայրենի մարդը, որին կեանքի փափուկ կողմերը ամենևին ծանօթ չէին, որը սովորած էր միայն իշխել, հրամայել և ամեն մի ազնիւ զգացմունք իր ոտքերի տակ ջարդուփշուր անել: Այժմ այդ ինչ անբնական փոփոխութիւն էր առաջ եկել նրա մէջ: Տիկինը հասկանալ չէր կարողանում: Նա միայն աչքերը խոնարհած, չէր համարձակվում նայել իր տիրոջ երեսին, զարմանում էր նրա խոնարհամտութեան վրա, տատանվում էր, և իր լեզուի բոլոր պերճախօսութեամբ, մի բառ անգամ չէր գտնում նրան պատասխանելու:

—Զուբէյիդա, մի զարմացիր, ասաց նա աւելի մեղմ ձայնով, և նրա ձեռքը չը թողնելով իր ափի միջից:—Մի զարմացիր, կրկնեց նա,—ինչպէս ինձ չէ զարմացնում իմ դրութիւնը: Ես այսօր, այս գիշեր միայն հասկացայ իմ թշուառութիւնը, հասկացայ, թէ ինչ ողորմելի արարած եմ ես:— Այս գիշեր, երբ թշնամին պատել է իմ շուրջը, երբ մահը կանգնած է իմ գլխի վրա, ես ինձ բոլորովին միայնակ և օգնութեան կարօտ եմ զգում, չը նայելով, որ հազարները սուրը ձեռքում սպասում են իմ հրամանին: Աւա՜, Զուբէյիդա, այդ ինչ դրութիւն է: Ինչու ես ոչ ոքին հաւատալ, ոչ ոքի վրա յոյս դնել կարող չեմ: Ինչու ես մենակ եմ մնացել:

—Դու միշտ մենակ ես եղել... պատասխանեց կինը սառն կերպով:—Երբ որ թոյլ կը տաս ինձ խօսել ճշմարիտը և արդարը, ես կասեմ քեզ բոլորը:

—Խօսիր, մի ծածկիր, ես եկել եմ քեզ լսելու. քո ամեն մի խօսքը առողջարար բալասանի նման կը բուժէ իմ սրտի վէրքերը:

—Բայց կարող է և նշտարի նման ծակել...

—Թող ծակէ, թող աւելի ևս վիրաւորէ: Բժշկի նշտարը առողջացնելու նպատակ ունի:

Տիկինը հրամայեց փարիչանին, որ սուրճ մատուցանէ, ղէյլան տայ, յետոյ հեռանայ: Աղախինը վեր առեց սուրճի արծաթեայ ամանը կրակի վրայից, ածեց գեղեցիկ ֆինջանների մէջ, մօտեցրեց մէկը իր տիրոջը, միւսը իր տիկնոջը: Մինչև նրանց խմելը, նա պատրաստեց անուշահոտ թամբաքուից թանգագին ղէյլանը, դրեց խանի առջև, իսկ ինքը հեռացաւ, իր ետևից կողպելով դուռը: Դուրս գալով մեծին նախասենեակը, նա կծկուեցաւ դռան ետևում, սկսեց ականջ դնել:

—Ես ասացի, թէ դու միշտ մենակ ես եղել, շարունակեց տիկինը ընդհատված խօսակցութիւնը:—Որովհետև բռնակալը իր երկրպագուների, իր պաշտօնեաների, իր շողոքորթների անհուն բազմութեան մէջ դարձեալ միշտ մնում է մենակ: Նա ընկեր, բարեկամ, սրտակից, մտերիմ,— ոչ ոք չունի: Նա չէ զգում իր թշուառ միայնակութիւնը, որովհետև իշխանութեան փառքը սև մառախուղի նման ծածկում է նրա աչքերից այն, ինչ որ ճշմարիտ է, ինչ որ ուղիղ է, ինչ որ աւելի օգտաւէտ է: Նա ապրում է յարատև խաբէութեան մէջ և չէ նկատում, որ ամեն ինչ իր չորս կողմում կեղծ է, պատիր է, փթած է: Նա չէ զգում իր ոչնչութիւնը, որովհետև երբ հրամայում է,— ամեն ինչ կատարված է, և այդ պահում է նրան մշտական մոլորութեան մէջ: Կենդանի միտքը, առողջ դատողութիւնը անծանօթ է մնում նրան, նրա համար որ, ամեն մի իրաւացի ընդդիմադրութիւն, ամեն մի խելացի հակաճառութիւն խորտակվում է նրա կոպիտ կամքի առջև: Նա միշտ այն կարծիքի մէջ է մնում, թէ ինչ որ ցանկանում է ինքը, թէ ինչ որ հաճոյ է իրան,—այն է լաւը, արժանը, վայելուչը: Եւ եթէ բախտի յաջողութիւնները այսպիսիներին փոքր ինչ շողոքորթում են, այն ժամանակ նրանք աւելի վայրենի են դառնում: Նրանք կարծում են, թէ ամեն ինչ ստեղծված է միմիայն իրանց վայելչութեան համար, և ինչ որ իրանց հաճելի չէ, և ինչ որ չէ ծառայում իրանց, կարող են ոչնչացնել: Նրանք իրանց միշտ անկարօտ են զգում, որովհետև միշտ սովորած են տեսնել իրանց շուրջը մի կեղծ պատրաստականութիւն: Բայց խոնարհութեան մէջ անկեղծութիւն չը կայ, թէև ամեն ինչ խոնարհվում է նրանց առջև, որովհետև վերևից ճնշում կայ:—Բայց երբ բարձրանում է մի փոթորիկ, երբ հասնում է վտանգը, երբ զարկում է տակալի տագնապի րոպէն, այն ժամանակ շողոքորթների, երկրպագուների, կեղծ բարեկամների անհուն բազմութիւնը սև ուրուականների նման չքանում են, անհետանում են և մէկն էլ չէ մընում, որ բռնէ իր պաշտած մարդու ձեռքից: Այդ բաւական չէ.— նրանք դառնում են ամենասարսափելի թշնամիներ...

—Բոլորը ճշմարիտ է... ասաց խանը, հոգոց հանելով:—Ես երբէք բարեկամ չեմ ունեցել, ես միշտ մենակ եմ եղել, թէև շրջապատված անթիւ կեղծաւորներով: Բայց ինձ թող մխիթարէ իմ տունը, իմ ընտանիքը, որ ինձ համար օտար չէ, որ ամենից մօտ է ինձ:

—Դու տուն ունես, բայց ընտանիք չունես, պատասխանեց տիկինը խստութեամբ:—Ընտանիքից ևս ի զուր է քեզ մխիթարութիւն սպասել:

—Ի՞նչ, ընտանիք չունեմ, բացականչեց նա գժվածի նման:—Ո՞վ ունի այնքան կիներ, որքան ես. ո՞վ ունի այնքան զաւակներ, որքան ես: Մի գիշերվայ մէջ եօթը որդիներ ծնվեցան ինձ համար:

—Ոչխարների հօտի մէջ մի գիշերում երբեմն ծնվում է հարիւրը, բայց հօտը ընտանիք չէ կազմում.— Լսիր, խան, առաջ տարաւ նա իր խօսքը.—ես սկզբից քեզանից խոստմունք առեցի, որ չը պիտի բարկանաս ինձ վրա, երբ իմ բերանից կը լսես քեզ անսովոր, կծու խօսքեր:

—Ես չեմ բարկանայ:

—Ուրեմն կը շարունակեմ: Ես ասացի, որ դու ընտանիք ես չունես, որ դու զուրկ ես և ընտանեկան մխիթարութիւնից,—այդ խօսքը քեզ զարմացնում է, քեզ օտարոտի է թւում: Դու մտածում ես. ինչպէս կարող է մի մարդ զուրկ լինել ընտանիքից, որը հարիւրաւոր կիներ ունի, որը բազմաթիւ զաւակների հայր է: Այդ բաւական չէ: Ընտանիքի հիմքը սէրն է: Կա՞յ արդեօք սէր քո ընտանիքի մէջ:— Անկարելի է որ լինի: Եթէ քո կիները սէր են ցոյց տալիս, այդ նրա համար է, որ կամ վախենում են քեզանից, կամ շողոքորթում են աւելի ընծաներ ստանալու համար: Միթէ դա մի և նոյն կեղծ յարաբերութիւնը չէ, որ դու ունես քո ծառաների, պաշտօնեաների ու հպատակների հետ, որոնք նոյնպէս խոնարհվում էին քեզ, շահերի կամ երկիւղի պատճառով: Ոչինչ զանազանութիւն չը կայ: Եթէ դու քննելու լինես քո կիների ամեն մէկի սիրտը, փոխանակ սիրոյ, կը գտնես նրանց մէջ խորին, դառն ատելութիւն դէպի քեզ:—Ինչու:— Որովհետև նրանցից և ոչ մէկը իր յօժարութեամբ չէ կապվել քեզ հետ. կամ գերի է բերվել, կամ իբրև ընծայ է ստացվել, կամ փողով է գնվել: Եւ դու պահանջում ես դրանցից ճշմարիտ սէր, կարեկցութիւն, ցաւակցութիւն, հաւատարմութիւն և այն բոլոր գեղեցիկ յատկութիւնները, որ կարող է ունենալ լաւ կինը: Դու իրաւունք չունես պահանջելու, քանի որ դու ինքդ չես սիրում նրանց:

—Ի՞նչ, չեմ սիրում, գոչեց գժրախտ ամուսինը վրդովվելով:— Ինչ որ ուզում ես, ասա, Զուբէյիդա, այդ յանդիմանութիւնը գոնէ մի անիր ինձ: Ես սիրող սիրտ ունեմ:

—Քեզ այդպէս թւում է միայն, որովհետև դեռ չես հասկացել սիրոյ ճշմարիտ նշանակութիւնը, ասաց տիկինը, պահպանելով իր սառնասրտութիւնը:—Դու չես սիրում, դու միայն վայելում ես. իսկ այդ երկու բառերի մէջ ահագին տարբերութիւն կայ: Դու վայելում ես քո կիների բուց գլխաւորութիւն կայ հրատարակել Ս. Պետերբուրգում «Восточное Обозрѣніе» շաբաթաթերթը ռուսերէն լեզուով պ. Եադրինցեւի խմբագրութեամբ։

—

«Հայոց Բարեգործական ընկերութեան» խորհուրդը յայտնում է ընկերութեան անդամներին, որ տեղական վարչութիւնների և մասնաժողովների համար խմբագրած հրահանգի նախագիծը տպուած է և դրա օրինակները կարելի է ստանալ պ. Յ. Չիթախեանցի գրասենեակում և պ. Ն. Ծատուրեանցի խանութում։ Իսկ հրահանգի քննութեան համար կայանալի ընդհանուր ժողովի օրը և տեղը կը յայտարարուի առանձին։

—

Վ. ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ գրում են մեզ: «Այստեղ մի նոր և ամենակեղտոտ սովորութիւն է առաջ եկել, ով ում հետ թշնամութիւն կամ կռիւ ունի, իր վրէժը առնելու համար անանուն նամակներ է գրում նրան, լի ամեն տեսակ զզուելի խօսքերով։ Այսպիսի նամակներ այստեղ երկու պարոններ ստացել են արդէն։ Այս տեսակ նամակներից մէկը յայտնվեցաւ մեր օրիորդաց դպրոցում, որը ծածուկ գրել էին մի օրիորդի կարի թաշկինակի մէջ։ Ցաւալի է, որ դպրոցում, ածն ես օրիորդները այս տեսակ անվայել բաներով են պարապվում, և տեսուչը կամ հոգաբարձութիւնը այնքան անհոգ են, որ ամենևին ուշադրութիւն չը դարձրին քննելու և պատժելու յանցաւորին։

—

Նոյնտեղից գրում են, որ ագուլեցիք վերջապէս հասկանալով բժիշկի անհրաժեշտութիւնը, վճռեցին մի բժիշկ բերել տալ Երևանից։ Այդ մասին ստորագրութիւն բացվեցաւ և մի ժամում մօտ 300 րուբլ հաւաքվեցաւ։ Ստորագրութիւնը յաջող կերպով շարունակվում է։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, դեկտեմբերի 20-ին

Մի քանի ժամանակից ի վեր մանաւանդ «Մասիս»ը սովորութիւն է շինել իր համար մի նոր տեսակ գրականական խարդախութիւն. ամեն օր արտատպում է Մշակից կարևոր լուրեր և նամակներ ու այդպիսով լցնում իր սիւնակները առանց սակայն յիշատակելու առած աղբիւրը։ Այսպիսի մի լիրբ բանագողութիւն և զանցառութիւն միայն Կ. Պօլսի լրագիրը կարող է թոյլ տալ իրան, որի խմբագիրները ծխական դպրոցների թերուսներն են։

Նիկողայոս Թիւլպենտչեանց, որին տանել է տուել Մանկունին իբրև իրան վաղուց յայտնի մի ճարպիկ ինտրիգան, շարունակում է նամակներ գրել Վաղարշապատից «Թէրճիմանի Էֆքեար» խայտառակ լրագրին (Ազարեանի և Հասունի օրգան) յարձակվելով ռուսահայերի և մանաւանդ Մշակի վրա, իսկ մի և նոյն ժամանակ մեծ մեծ գովասանութիւններ շռայլելով Մանկունու «ազգասիրութեան» և «տաղանդի» վրա։

Մի նոր տեսակ երևոյթ է նշմարվում այժմ տաճկահայ բողոքականների մէջ, այն է, թշնամական շարժումներ դէպի միսիոներները, որոնք ձգտում ունեն ջլատել նոցա մէջ ազգասիրական հակումները։ Այդ շարժումների մէջ մասնակցողները գլխաւորապէս գաւառացի հայ-բողոքականներն են, որոնց նշանաբանն այն է, թէ մնալով հաւատարիմ բողոքական կրօնին, պիտի մնան մի և նոյն ժամանակ և հայազատ հայեր։

«Daily Nevs»-ի թղթակից Օդօնօվան, որը բանտարկված էր ամբողջ շաբաթ Թիւրքաց կառավարութեան հրամանով, սուլթանի մի քանի ադիւտանտների ներկայութեամբ հայոց առթիւ սուլթանի դէմ խօսելու համար, այսօր բանտից արձակվելով վեց ժամվայ մէջ արտաքսվեց Թիւրքիայից։ Գնալու րոպէում երդում է արել մեծ աղմուկ հանել Եւրոպայում ընդդէմ Թիւրքիայի և ի նպաստ հայոց։

Մշակի ազդեցութեան տակ սովելոց յանձնաժողովը յայտարարեց անյապաղ Կ. Պօլսի լրագիրների մէջ թէ շուտով հաշիւ կը տայ ազգին։ Հետաքրքիր է իմանալ ինչու առաջ այդ չէր անում։

Լուր է պտտում թէ Ծննդեան երկրորդ օրը սուլթանը ընդունելութիւն է նշանակած Ներսէս պատրիարքին. ասում են որ անձամբ պիտի վստահացնէ պատրիարքին Հայաստանի ռեֆօրմների մասին և համոզէ յետ առնել իր հրաժարականը։

Մեծ ուշադրութեան արժանի մի բան է, որ հայերի այսպիսի մի նշանաւոր ցոյցերի ժամանակ հայոց դէմ այնչափ կատաղի մի լրագիր, ինչպէս «Թէրճիմանի Հաքիկատ» որ Սայիդ փաշայի օրգանն է, ոչինչ չէ խօսում հայոց դէմ, այլ միայն խորհրդաւոր լռութիւն է պահում։

Բողոքականների «Աւետաբեր» լրագիրը, յունաց ամենայայտնի լրագիր «Նէօլօգօս» և «Messager d'Athénes» լրագիրները շատ համակրական կերպով են խօսում Ներսէս պատրիարքի վրա և ի նպաստ հայոց։

Երէկ յունաց Թագաւորի անուանակոչութեան առթիւ Կ. Պօլսի յունաց դեսպան Կօնդուրիօտիի պալատում կենաց բաժակ են առաջարկել նոյնպէս Ներսէսի համար, անուանելով նրան «հայոց մեծ պատրիարք»։ Առհասարակ վերջին ժամանակներս շատ մեծ ձգտումներ են նշմարվում յունաց կողմից հայոց հետ համերաշխութիւն հաստատելու համար։

Օդօնօվանը իր արտաքսվելու օրը կանչված է եղել Թիւրքաց ատեան լսելու համար սուլթանի կամքը թէ երբ յետ առնէ իր խօսքերը, սուլթանից ներողութիւն կը ստանայ։ Սորա պատասխան Օ'դօնօվանը ասել է. «սուլթանի թողութեան ես բնաւ կարօտ չեմ, եթէ նաև ինձ անձամբ էլ հարցրէ այդ թողութեան մասին, մանաւանդ որ երբ այդ մասին հարցնում ինձ այնպիսի մարդիկ, որոնց իւրաքանչիւրը երկու երկու մէջիտով կարող եմ կաշառել։ Այս խօսքի վրա վեց ժամ ժամանակամիջոց են տալիս իրան Թիւրքիան թողնելու համար։

Տրանսիլվանիայի մէջ հայ-կաթոլիկների նոր մեծ ազգային շարժում է յայտնվել. Աւստրիական և ընդհանուր լրագրական աղմուկի ազդեցութեան տակ հայոց մասին, այնտեղի բազմաթիւ հայ-կաթոլիկները բողոք են տուել Աւստրիայի կառավարութեան լատին եպիսկոպոսները վերցնել և նոցա տեղ տալ իրանց հայ-կաթոլիկ եպիսկոպոսներ։ Աւստրիական կառավարութիւնը հրամայել է հոգևոր իշխանութեան անմիջապէս կատարել հայոց պահանջը։

Պատրիարքը տեսակցութիւն ունեցաւ լորդ Դիւֆերինի հետ, որը ասեց նորան հետևեալը. «Թիւրքիան այնչափ լաւ ուսումնասիրելուց յետ միայն կարող եմ գնահատել այն արիասրտութիւնը, որով դուք այդչափ բացարձակ դիմադրութիւն էք անում Թիւրքիայի պէս մի բարբարոս տէրութեան. յայտնում եմ իմ կատարեալ հիացմունքը ձեր սրբազնութեան, և իմ անպայման համակրութիւնը ձեր դատին, որի համար աշխատելուց ոչ մի րոպէ յետ չեմ կանգնում։»

Ուղարկում եմ ներփակեալ «Daily News-ի» մի հեռագրալուրը Կ. Պօլսից և մի մեծ առաջնորդող յօդուածը նոյն համարի մէջ։

Գրիգոր Նիկողոսեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Русскій Курьеръ» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը ասում է. «Հայոց պատրիարքը չէ համաձայնվում յետ առնել իր հրաժարականը. նա անխախտ է մնում իր վճռի մէջ, չը նայելով որ սուլթանը, Բ. Դուռը և հայոց ազգային ժողովը չեն ընդունում նրա հրաժարականը։ Հմուտ մարդիկ հաւատացնում են որ սրբազանը այն ժամանակ միայն կը համաձայնվի նստել իր պատրիարքական աթոռի վրա, երբ ինքն սուլթանը անձնական կերպով կը խոստանայ նրան գոնէ քիչ թէ շատ թեթևացնել և տանելի դարձնել հայերի դրութիւնը։ Թիւրքաց մամուլը շատ զբաղված է այդ խնդրով։ Անցեալ շաբաթը «Վագթ» լրագիրը նուիրեց գրեթէ իր բոլոր առաջնորդող յօդուածները այդ խնդրին։ Պատրիարքի արիութեան շնորհով Հայաստանի մէջ կատարվելի ռեֆօրմների խնդիրը շատ առաջ է գնացել, թէև Թիւրքերը լսել անգամ չեն կամենում այդ վերանորոգութիւնների մասին։»

—«Порядокъ» լրագրում կարդում ենք որ անգլիական «Daily News» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը, որ մի հիւրանոցում հրապարակապէս անպատիւ խօսքեր է ասել սուլթանի դէմ, բանտարկվեցաւ Թիւրք կառավարութեան հրամանով։ Նրան մատնեցին մի քանի ադիւտանտներ, որոնք ներկայ էին հիւրանոցում, երբ Օդօնօվան իր խօսքերն էր արտասանում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 դեկտեմբերի։ Նովգորոդի զեմստվօն վճռեց. զեմստվօի առանձին համաձայնութեանը ենթարկել վարչութեան նախագահին կամ անդամներին իբրև էկսպերտ հրաւիրելը։ Պեշչուրօվ հրաւիրված է Ս. Պետերբուրգ կովկասի վերակազմութեան մասին խորհրդակցելու համար։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

սէրը, ինչպէս վայելում ես քո մնացած հարստութիւնները։ Քո հարեմը ամենագեղեցիկ կիների մի ճոխ ժողովածու է, մի անսպառ հարստութիւն է, ինչպէս հարստութիւն պէտք է համարել քո նժոյգների երամակները, քո ոչխարների հօտերը, քո ամբարանոցների թանգագին մթերքները,—այդ բոլորը ծառայում է քո զուարճութիւնների համար։

—Մի՞թէ կարելի է այսպիսի համեմատութիւն անել, հարցրեց խանը վշտանալով։

—Համեմատութիւնը ճիշտ է։ Զանազանութիւնը նրա մէջն է միայն, որ քո ձիանները, ոչխարները, և ամբարանոցների թանգագին մթերքները զգացմունք չունեն, գիտակցութիւն չունեն, և այդ պատճառով էլ չեն կարող հասկանալ, թէ ինչպէս են վարվում իրանց հետ, և հետևաբար չեն կարող ունենալ դէպի քեզ ոչ սէր և ոչ ատելութիւն։ Բայց քո կիները այդպէս չեն. նրանք, որպէս բանական արարածներ, զգացմունք ունեն, նրանք կարող են հասկանալ իրանց դրութեան անտանելիութիւնը։

Եօթն տարվայ գերիի փակված լեզուն բաց էր եղել։ Նա կամենում էր թափել իր սրտի բոլոր դառնութիւնները, բոլոր թոյնը, բոլոր ցաւերը ինչ որ հաւաքվել էին իր գերութեան եօթն տարիների ընթացքում։

—Ինչ որ խօսում ես դու, նրա խօսքը կտրեց խանը, հակառակ է մուսուլմանների սովորութիւններին, հակառակ է մեր օրէնքներին։

—Սէրը ոչ մի օրէնքի չէ հպատակում, պատասխանեց տիկինը,—և առաւել մուսուլմանների օրէնքին։ Նա մարդու ազատ զգացմունքն է, ինչպէս կրօնը։

—Դու գիտես, խան, հարցրեց նա,—որ ես քրիստոնեայի աղջիկ էի, դու ինձ գերի վեր առեցիր իմ ծնողների տնից։ Իմ հայրը շատ կրթված մարդ էր, նա սովորել էր մեր ազգի բոլոր նշանաւոր իմաստունների գրքերը։ Նա սիրում էր ուսուցանել ինձ շատ բաներ, ինչ որ ինքը սովորել էր։ Մեր երկրում իմ հօրը մի անհաւատ մարդ էին համարում, որովհետև նրա կարծիքները, նրա մտքերը տարբերվում էին հասարակ մարդկանց կարծիքներից։ Իմ մայրը մի ջերմեռանդ, քրիստոնեայ կին էր. նա էլ իր կողմից աշխատում էր կրթել ինձ քրիստոնէական բարեպաշտութեան մէջ։—Ուրեմն ինչու ես զարմանում դու, որ իմ խօսքերը հակառակ են մուսուլմանների սովորութիւններին կամ նրանց օրէնքներին։ Ես այդպէս եմ սովորել։

—Ուրեմն դու դեռ պահպանել ես քո քրիստոնէութիւնը, հարցրեց խանը զայրացած կերպով։

Տիկինը մնաց շուարված, չը գիտէր ինչ պատասխանել։ Նա իր դառնութիւնների մէջ շատ հեռու գնաց, վիրաւորեց խանի ոչ միայն անձնասիրութիւնը, այլ և նրա կրօնական զգացմունքը։ Այդ բաւական չէր, նա մերկացրեց իրան։ Այժմ մի կերպով պէտք էր փարատել նրա տարակուսանքը։

—Ես, պատասխանեց նա,—ճշմարիտն ասած, ինքս էլ չը գիտեմ, թէ ինչ կրօնքի եմ պատկանում։ Բայց որովհետև մեր վիճաբանութիւնը ամուսնական սիրոյ վրա էր, շարունակենք դրա վրա խօսել։

Տիկնոջ անորոշ պատասխանը փոքր ինչ հանգստացրեց խանին, նա ասաց.

—Խօսիր։

—Ճշմարիտ սէրը պէտք է փոխադարձ լինի, շարունակեց տիկինը։—Իսկ փոխադարձ սէր կարող է կայանալ միայն մի զոյգի մէջ։ Բայց երբ որ այրը ունի հարիւր կիներ, կամ կինը ունի հարիւր այրեր, այդ դէպքում ճշմարիտ սէրը զրկվում է գոյութիւն ունենալուց։

—Ես կարող եմ հարիւր կիներ ունենալ և հարիւրին էլ սիրել, ընդհատեց խանը,—այդ ուրիշ բան է, եթէ նրանց մէջ կը գտնվեն այնպիսիները, որ ինձ դուր չեն գալ։

—Դա անհնական է, պատասխանեց տիկինը,—դու կարող ես սիրել հարիւր կիներ, այլ խօսքով ասելով, դու կարող ես վայելել աւելի քան հարիւր կիներ, բայց հարցը դրանումն է, արդեօք նրանք էլ կը սիրեն քեզ։ Որովհետև քո սէրը կատարեալ չի լինի, եթէ փոխադարձաբար նրանք էլ չը սիրեն քեզ։—Ես ասեցի անհնական է, այն մտքով, որ դու, որքան էլ ցանկանայիր, չէիր կարող քո սէրը, քո հոգին, քո սիրտը բաժանել հարիւր կիների վրա, որոնք կոչվում են քո ամուսիններ։ Իսկ ամուսնական սէրը մի անբաժանելի զգացմունք է. նա պէտք է իր զուգակցին միայն պատկանի, երբ բաժանվեցաւ և օտարների վրա,—նա մեռաւ, այլ ևս գոյութիւն ունենալ չէ կարող։ Այդ է պատճառը, որ այսօրվայ քո դժբախտութեան րոպէում քո բազմաթիւ կիներից և ոչ մէկը չը կայ, որ քեզ ցաւակից լինէր։ Որովհետև, նա որ չէ բաժանել քո սէրը, չէ կարող բաժանել և քո ցաւերը։

—Հիմա տեսնում ես, որ դու ընտանիք չունես, առաջ տարաւ տիկինը։—Դու ունես միայն կիների մի խոշոր խումբ, որոնց պահում ես երկաթեայ կապանքների մէջ, որոնք հպատակում են քեզ ամենայն խոնարհութեամբ, որովհետև հակառակելու, ընդդիմութիւն գործելու հնար չունեն։ Բանտարկեալը կը հնազանդվի իր բանտապետին, բայց նրան չի սիրի։ Քո հարեմատունը քո կիների բանտն է,—դա ընտանիք չէ։ Քո զաւակները ծնվում են, մեռնում են, դու ամենևին տեղեկութիւն չունես։ Դու գիտես, որ իմ աղջիկը արդէն չորս ամիս է, որ մեռած է. դու գիտես, որ իմ որդին այժմ մահամերձ հիւանդ է։ Դու ոչինչ չը գիտես, որովհետև ներքինապետը չէ յայտնել քեզ, մի գուցէ քո ուրախութեան ժամերից մի քանի րոպէ խլած լինի։ Քո զաւակները ծնվում են, մեծանում են որպէս վայրենիներ։ Նրանց դաստիարակում են Աֆրիկայի անապատներից բերված սևերը, որոնք գազաններից ոչինչով չեն զանազանվում։ Նրանք հարկաւոր դէպքում ոչ միայն իրաւունք ունեն ծեծելու քո զաւակներին, այլ ծեծում են և քո կիներին։—Եւ այդ բոլոր հրէշաւոր խառնափնթորութիւնը դու կոչում ես ընտանիք…

—Քո կիները ուրիշ ոչինչ չեն, եթէ ոչ, մետաքսի, գոհարների և ոսկու մէջ պատած ստրուկներ։ Ստրուկը կարող է կին լինել, բայց ամուսին լինել կարող չէ, քանի որ իր ստրկութեան մէջ կը մնայ։ Նայիր ինձ վրա, նայիր այդ սենեակին, դու կարծում ես այդ բոլոր զարդարանքը, այդ բոլոր շքեղութիւնը քո սիրոյ համար է։ Ամենևին։ Ներքինապետը ինձ հրամայեց պատրաստվել և ես պատրաստվեցայ։ Իսկ եթէ դու իմ սիրտը այս րոպէում քննելու լինես, նրա մէջ կը գտնես դառնութիւն, ցաւ, անմխիթարելի վերքեր….

—Ինչու, հարցրեց խանը կատաղած կերպով։

—Որովհետև դու էլ ինձ չես սիրում։

Տիկինը իսկոյն ուղղեց իր սխալը, ասելով.

—Նրա համար որ, ես արդէն քեզ ասացի, որ երեխաս հիւանդ է։ Մայրը չէ կարող սիրել, վշտացած չը լինել հիւանդ զաւակի անկողնի մօտ։

Դրսից թշնամու թնդանօթները, իսկ իր տան մէջ կնոջ խօսքերը,—երկուսն էլ միօրինակ ներգործութիւն էին անում բռնապետի սրտի վրա։ Թշնամին—ճնշված, հարստահարված հայ էր, իսկ կինը—հարեմի ստրուկ։ Երկու համանման վիճակներ, որ չէին տարբերվում։ Երկու ստրուկներն ևս ապստամբել էին բռնապետի դէմ։ Բայց կնոջ խօսքերը աւելի ուժգին, աւելի խորտակիչ կերպով ազդում էին նրա սրտի վրա, քան թշնամու տարածելի գնդակները բերդի հաստահիմն պարսպների վրա։ Ընտանեկան կռիւը աւելի սոսկալի էր, քան արտաքին պատերազմը։ Կինը բողոքում էր բռնութեան դէմ։

—Ուրեմն ես ոչ մի տեղ մխիթարութիւն գտնել չեմ կարող, ուրեմն իմ ընտանիքս էլ ինձ հալածում է… հարցրեց խանը խելագարվածի նման։

—Ոչ ոք մեղաւոր չէ, պատասխանեց տիկինը։—Դու ինքդ ես պատրաստել քեզ համար այդ վիճակը։—Քո տունը, քո օջախն անգամ բողոքում է քո դէմ…

—Իսկ ես այդ բողոքի թարգմանը կը լինեմ… ասաց իր մտքում փարիշանը և հեռացաւ սենեակի դռան ետևից, ուր թաքնված, լսում էր նրանց խօսակցութիւնը։

(Կը շարունակուի)